

Sudcovská integrita ako zákonný pojem a súčasť sudcovskej etiky

Berdisová, L.*

BERDISOVÁ, L.: Sudcovská integrita ako zákonný pojem a súčasť sudcovskej etiky. Právny obzor, 107, 2024, č. 5, s. 457 – 476. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2024.5.01>

Judicial integrity as a statutory concept and as part of judicial ethics. The paper traces the trajectories of possible modes of thinking about judicial integrity, offering a doctrinal discussion of the concept with practical applications. It addresses judicial integrity via legislative deliberation in the Parliament and it discusses moral integrity from the Slovak Judicial Code of Conduct as interpreted in opinions by the Judicial Council. Inspirations from the Bangalore Principles of Judicial Conduct and conceptualisations of integrity from key theorists in the field of philosophical legal ethics supplement these accounts. The paper thus outlines the tension between statutory and code definitions of integrity and offers a definition of integrity as a disposition to act according to the values and principles required by the role of the judge. Being the disposition the concept of integrity is binary, however, as disposition is manifested in behaviour, it can be tested on a scale.

Key words: integrity, judiciary, integrity checks, judicial ethics, judicial code of conduct

In many if not most countries, judicial ethics rests on three “I’s” – integrity, impartiality, and independence.

Keith Swisher¹

Úvod

V roku 2014 bol do slovenskej ústavy zavedený pojem predpokladov sudcovskej spôsobilosti. Súdna rada Slovenskej republiky dostala za úlohu prijímať stanovisko, či kandidát alebo kandidátka na funkciu sudcu spĺňa tieto predpoklady, ktoré dávajú záruku, že funkciu bude vykonávať riadne. Súdna rada bola poverená tiež dohľadom nad tým, či predpoklady spĺňajú nielen kandidáti, ale aj sudcovia a sudkyne.² Zákon o sud-

* Mgr. Lucia Berdisová, PhD., LL.M., Ústav štátu a práva SAV, v. v. i., Bratislava.

** Tento príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV-19-0090 Právna metodológia pre dobu právneho pluralizmu. Prvá verzia tohto príspevku bola prednesená na konferencii *Olomoucké právnické dny 2024*, ktorá sa konala v dňoch 23. – 24. mája 2024.

¹ SWISHER, K. (ed.) *Judicial Ethics*. New York : Routledge, 2017, s. 2.

² Článok 141a ods. 5 písm. b) a i) Ústavy Slovenskej republiky vyhlásená pod č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 161/2014 Z. z.

coch a prísediaciach v nadväznosti na ústavnú novelu pojem predpokladov sudcovskej spôsobilosti vymedzil ako „*morálny štandard a integrita sudcu pre náležitý a zodpovedný výkon jeho funkcie*“.³ Rovnako zákon priblížil, čo má súdna rada pri overovaní morálneho štandardu a integrity sudcu skúmať, pričom mala kandidáta posudzovať komplexne a podklady jej poskytoval aj Národný bezpečnostný úrad. Malo ísť o zisťovanie toho, či kandidát „*a) nie je pod preukázateľným nátlakom v dôsledku finančnej situácie, b) nie je preukázateľne závislý od konzumácie alkoholických nápojov alebo od iných návykových látok, c) neprijíma neoprávnené platby, dary alebo iné výhody alebo nezneužíva postavenie a funkciu na získavanie neoprávnených požitkov, d) nedisponuje s majetkom, ktorého hodnota je neprimeraná priznaným príjmom a ktorého legálnosť pôvodu nie je schopný alebo ochotný preukázať, e) nemá obchodné, majetkové alebo finančné vzťahy s osobami z prostredia organizovaného zločinu, alebo f) nespráva sa korupčne*“.⁴ Týmto spôsobom teda zákonodarca nepriamo vymedzil v jeho vnímaní nosnú časť konštrukcie pojmu morálny štandard a pojmu integrita sudcu. Dané vymedzenie však prestalo byť súčasťou právneho poriadku po vyhlásení nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 21/2014 v Zbierke zákonov pod č. 40/2019 Z. z., keďže v januári 2019 ústavný súd konštatoval, že ingerencia Národného bezpečnostného úradu, resp. v širšom zmysle „*štátneho orgánu plniaceho úlohy ochrany utajovaných skutočností*“⁵ ako súčasť výkonnej moci do skúmania predpokladov sudcovskej spôsobilosti, je v rozpore s materiálnym jadrom ústavy. V právnom poriadku tak ostal zachovaný právny základ na rozhodovanie súdnej rady o morálnom štandarde a integrite sudcu, ale vypustené bolo čo i len nepriame pojmové vymedzenie cez proces skúmania a cez zadanie – čo sa skúma.

V reakcii na takýto právny stav je aspiráciou toho článku stopovať linky možných spôsobov premýšľania o sudcovskej integrite a ponúknuť tak doktrínálnu diskusiu o tomto pojme, a to takú diskusiu, ktorá by bola prakticky vyťažiteľná aj orgánmi, ktoré pojem integrity aplikujú. Pri praktickej užitočnosti textu myslíme predovšetkým na Súdnu radu Slovenskej republiky pri overovaní morálneho štandardu a sudcovskej integrity a dohľade nad ich dodržiavaním a tiež na orgány riadenia a správy súdov a disciplinárne senáty Najvyššieho správneho súdu, ktoré o sudcovskej integrite uvažujú v kontexte disciplinárnych konaní. Pri disciplinárnych konaniach sa integrita navyše explicitne objavuje až v trojitom obale. Má vrstvu zavineného nesplnenia alebo porušenia povinnosti sudcu, ktorou je aj povinnosť dodržiavať zásady sudcovskej etiky, keďže Zásady sudcovskej etiky prijaté v roku 2015 (ďalej aj „Zásady“) hovoria i o rešpekte a presadzovaní „*morálnej integrity*“ súdnictva.⁶ Napokon, o integrite súdnictva hovorili aj Zásady sudcovskej

³ Pozri § 5 ods. 6 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých predpisov v znení zákona č. 195/2014 Z. z.

⁴ Pozri § 5 ods. 7 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých predpisov v znení zákona č. 195/2014 Z. z.

⁵ Článok 141a ods. 9 Ústavy Slovenskej republiky vyhlásenej pod č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 161/2014 Z. z.

⁶ Pozri § 116 ods. 1, písm. a) v spojení s § 30 ods. 2, písm. g) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých predpisov a v spojení s čl. III ods. 1 Zásady sudcovskej etiky z roku 2015.

etiky z roku 2001.⁷ Ďalšou vrstvou je porušenie povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti počas výkonu funkcie, ktoré je už závažným disciplinárnym previnením.⁸ Treťou vrstvou je tzv. strata predpokladov sudcovskej spôsobilosti, o ktorej hovorí text ústavy, a hoci sa nenachádza v zákonnej regulácii disciplinárných previnení, možno rozumne vyvodiť, že ide o také porušenie povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré je nezlučiteľné s funkciou sudcu.⁹

Medzi vrstvou integrity zachytenej v Zásadách sudcovskej etiky a dokumentoch, ktoré Zásady pasujú za interpretačne a aplikačne referenčné,¹⁰ a na druhej strane vrstvou integrity zachytenej v zákonoch, existuje neprekvapivé pnutie. Sú totiž inak zdrojované – majú typovo iný pôvod. V prvej časti článku sa tak zameriame na toto pnutie v schéme hľadania vzťahu zákonného štandardu vlastností a správania sudcu a štandardu z etického kódexu v domácej právnej úprave.¹¹ Ide nám teda o opis toho, ako sa schematicky vzťahuje zákonný pojem integrity k pojmu integrity zo Zásad sudcovskej etiky.

Druhá časť článku pojednáva o sudcovskej integrite v kontexte parlamentnej rozpravy o novele zákona o súdoch, ktorou sa požiadavka sudcovskej integrity v roku 2014 zaviedla, a o integrite, ako s ňou pracujú Zásady sudcovskej etiky, resp. ako ich vykladá súdna rada v stanoviskách, ktorými Zásady aplikuje. Keďže súdna rada pracuje aj s Bangalóorskými zásadami správania sudcov a ide o typický referenčný dokument pri tvorbe etických kódexov, v tejto časti sa budeme zaoberať koncepciou integrity aj z týchto zásad a komentára k nim.

V tretej časti sa zameriame na koncepcie integrity, ako o nich píšú známe mená zahraničného právno-etického diskurzu – Daniel Markovits, Tim Dare, David Luban a Ro-

⁷ V prípade Zásad sudcovskej etiky z roku 2001 bol však kontext iný, keď integrita súdництва bola vymedzená ako cieľ, ku ktorému smeruje správanie sudcu, ktorým má prispievať k „*tvorbe, zdokonaľovaniu a rešpektovaniu etických pravidiel*“ (čl. III ods. 2).

⁸ Pozri § 116 ods. 2, písm. i) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých predpisov.

⁹ Pozri § 116 ods. 3, písm. d) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých predpisov a čl. 141b ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Po zavedení pojmu straty predpokladov sudcovskej spôsobilosti do ústavy v roku 2014 bol zákon o sudcoch novelizovaný tak, že okrem vloženia porušenia povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti bol novelizovaný aj odsek o závažných disciplinárných previneniach nezlučiteľných s výkonom funkcie, a to už spomínaným zákonom č. 195/2014 Z. z.

¹⁰ Zo štyroch takýchto dokumentov o sudcovskej etike, na ktoré referujú Zásady sa o integrite píše v stanovisku č. 3 z roku (2002) Poradnej rady Európskych sudcov (u nás známej ako CCJE), kde sa v bode 50 stanoviska konštatuje, použijúc anglický originál, že „*judges should behave with integrity in office and in their private lives*“. Slovenský preklad dostupný na webstránke súdnej rady slovo „integrita“ prekladá ako „bezúhonnosť“. Pozri https://www.sudnarada.gov.sk/data/files/676_d-stanovisko-c-3-2002-poradnej-rady-europських-sudcov-ccje.pdf [4. apríl 2024]. Iste, tak je slovo integrita použité v prílohe stanoviska, ktoré je výsledkom dotazníkového prieskumu a podľa ktorého kandidát na sudcu v Slovenskej republike musí spĺňať predpoklady „*as regards his health and his integrity*“. Dá sa teda predpokladať, že osoba, ktorá v roku 2001 alebo 2002 vyplňala dotazník za Slovenskú republiku, preložila zákonný pojem bezúhonnosti ako „integrita“, a potom pri preklade stanoviska bolo toto zachované. Z kontextu stanoviska je však zrejme, že v bode 50 nejde o bezúhonnosť v úzkom zmysle slova licujúcom záznam v registri trestov.

¹¹ Pojem etický kódex budem v texte používať tak, že bude označovať dokument stanovujúci spôsob správania sa sudcovstva z hľadiska etických štandardov bez ohľadu na všeobecnosť alebo konkrétnosť jeho obsahu, teda bez ohľadu na to, či obsahuje len zásady alebo aj konkrétne pravidlá.

bert Blomquist a krátko ich doplníme dôležitou koncepciou cnosti od filozofky Julie Annas.

V závere článku použijeme získané poznatky prečistené cez právno-filozofické koncepcie z tretej časti na čiastočnú kritiku prístupu k integrite, ktorý zvolil Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v rozhodnutí disciplinárneho senátu sp. zn. 31D/7/2022. Naše konceptualizovanie integrity by malo vyhovovať ústavnému a zákonnému vrstveniu a byť kompatibilné s vymedzením ponúkaným Bangalóorskymi zásadami.

1. Frikcia zákonných a kódexových požiadaviek na sudcovstvo

Vráťme sa teda k pnutiu, alebo možno presnejšie treniu, medzi zákonom a kódexom pri regulovaní požadovaných vlastností sudcov a sudkýň a ich správania vrátane integrity. Už sme spomenuli typovú odlišnosť zdrojov. V prípade zákonného štandardu na správanie sudkýň a sudcov, resp. kandidátov, je autorstvo externé súdnej moci. Národná rada reprezentujúca ľud stanovila požiadavku integrity, ktorá sa v zákone drží za ruku s morálnymi predpokladmi. V prípade štandardu zo Zásad sudcovskej etiky je kmeňovou autorkou súdna moc sama – súdna rada v spolupráci s orgánmi sudcovskej samosprávy vydáva zásady sudcovskej etiky [čl. 141a ods. 6 písm. j)].¹² Ide teda ako akýsi samoprikaz. Aj najznámejšiu inšpiráciu pre etické kódexy sudcovstva – Bangalóorske zásady správania sudcov – písali sudcovia a sudkyne.¹³

Spomínaná odlišnosť autorstva je však rozmazaná tým, že aspirácia na sudcovskú samoreguláciu nie je takpovediac vnútorná, ale normatívne pochádza od zákonodarcu, resp. od roku 2014 od ústavodarcu. To, samozrejme, nevylučuje existenciu vnútornej aspirácie sudcov a sudkýň mať nejakú formu kódexu, veď si jeden sami bez explicitného splnomocnenia v zákone prijali v roku 1999 prostredníctvom Hlavného zhromaždenia Združenia sudcov Slovenska. Iste, jednou z incentive bolo aj to, že vtedajší zákon o súdoch a sudcoch s bližšie nešpecifikovanou sudcovskou etikou pracoval ako s jednou z disciplinovateľných povinností sudcu.¹⁴ Od roku 2000 však už sudcovstvo nemalo na výber. Nový zákon o sudcoch a prísediaciach určil, že Rada sudcov Slovenskej republiky ako orgán podieľajúci sa na správe súdov a koordinujúci činnosť sudcovských rád dostala za úlohu po dohode s ministrom spravodlivosti prijať zásady sudcovskej etiky.¹⁵ Stalo sa tak roku 2001.¹⁶ Ako už bolo spomenuté, tieto Zásady sudcovskej etiky tiež pracovali s pojmom integrity, ale v inom kontexte než Zásady z roku 2015.

¹² Iste, rozumne sa dá diskutovať o povahe Súdnej rady Slovenskej republiky ako orgánu, patrí však do súdnej moci, hoci priamo súdnu moc nevykonáva. Navyše, v čase prijatia Zásad sudcovskej etiky v decembri roku 2015 bolo pätnásť z osemnástich členov a členiek súdnej rady sudcami a sudkyňami.

¹³ Pozri Sudcovskú skupinu pre posilnenie integrity sudcov zriadenú po strieškou Organizácie Spojených národov a programu boja proti korupcii, <https://www.judicialintegritygroup.org/jig-group> [29. marec 2024].

¹⁴ Pozri § 54 zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení novely zákonom č. 328/1996 Z. z.

¹⁵ Pozri § 26 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých predpisov vo vyhlásenom znení.

¹⁶ Bližšie k prijímaniu etických kódexov pozri BERDISOVÁ, L. Metodológia tvorby etického kódexu pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave. In *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica XII*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2020, s. 17 – 19.

Špeciálne zaujímavé je tu však smerom k treniu medzi zákonne zdrojovanou integritou a integritou zo Zásad sudcovskej etiky to, ako bol a ako je konštruovaný vzťah štandardov správania sudcovstva v zákone na jednej strane, a v dokumente, ktorý mal vyrásť zo sudcovského prostredia, na strane druhej. Totiž, vládny návrh zákona o sudcoch a prísediacich z roku 2000 rátať s tým, že medzi zákonné povinnosti sudcu bude patriť dodržiavanie *pravidiel* sudcovskej etiky určených v rámci zákonom ustanovených *zásad* zákonných povinností sudcu.¹⁷ Teda konštrukcia návrhu zákona bola postavená tak, že zákon určil povinnosti sudcu formou zásad, a to veľmi podobných súčasnému zneniu § 30 zákona o sudcoch a prísediacich, a sudcovia prostredníctvom Rady sudcov Slovenskej republiky mali určiť pravidlá sudcovskej etiky – mali teda rozvinúť zásady do pravidiel.¹⁸ Ústavnoprávny výbor však pri pripomienkovaní zákona okrem iného navrhol, aby sa vypustila časť zákona o tom, že pravidlá špecifikujú povinnosti sudcu vyjadrené ako zásady, a zároveň navrhol, aby Rada sudcov Slovenskej republiky neprijímala etický kódex sama, ale po spomínanej dohode s ministrom spravodlivosti, pričom ústavnoprávny výbor nehovoril o pravidlách sudcovskej etiky, ale o zásadách sudcovskej etiky.¹⁹ S pripomienkami ústavnoprávneho výboru sa (okrem jednej) stotožnil aj predkladateľ a zákon bol napokon schválený v podobe, ktorá pôvodný vzťah pravidiel sudcovskej etiky na zákonom vymenované povinnosti sudcu vnímané ako zásady zmenila. Tento vzťah dáva zmysel špeciálne v prípade napojenia sudcovskej etiky na disciplinovanie. V zákone však napokon ostala nekoncepčná licencia na prijímanie *zásad* sudcovskej etiky a povinnosť dodržiavať *pravidlá* sudcovskej etiky ako jedna z povinností sudcu. Od roku 2002 po ďalšej novele už aj § 30 zákona o sudcoch a prísediacich hovoril o zásadách sudcovskej etiky.²⁰

Prečo je konštrukcia vzťahu zákonných povinností sudcu a etického kódexu zaujímavá? Ak by bol zachovaný navrhovaný vzťah zákona o kódexe ako vzťah zásad správania sudcovstva tvorených zákonodarcom a etických pravidiel, ktorými zásady konkretizujú sudcovia sami, požiadavka sudcovskej integrity a morálnych predpokladov zo zákona by bola/mala byť kódexom rozvíjaná. Išlo by o priamo napojené typy štandardov, kde jeden by bol všeobecnejší a druhý konkrétnejší. To hovoríme aj v kontexte toho, že povinnosť spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ergo morálne predpoklady a sudcovskú integritu, patrí medzi povinnosti sudcu zahrnuté do § 30 zákona o sudcoch a prísediacich. Ešte raz a jednoduchšie aj s ohľadom na názov tohto článku – v prípade zachovania koncepcie z vládneho návrhu by bol zákonný pojem integrity rozvíjaný etickým kódexom a zákonné zásady by boli limitom etických pravidiel. Etický kódex by fakticky vykonával zákon.

¹⁷ Vládny návrh § 30 s titulkou „Základné povinnosti sudcu“ zákona v ods. 1, písm. f) ustanovil „*dodržiavať pravidlá sudcovskej etiky, ak ich v rámci zásad odsekov 1 až 11 určí Rada sudcov Slovenskej republiky*“. Odseky 1 až 11 boli koncipované veľmi podobne ako súčasné povinnosti z § 30 platného zákona o sudcoch a prísediacich.

¹⁸ Pre návrh zákona a dôvodovú správu pozri <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=137289> [15. marec 2024].

¹⁹ Tamže. Ústavnoprávny výbor tento návrh odôvodnil stroho: „*Ide o legislatívnu úpravu.*“

²⁰ Pozri novelu zákona č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Schválený zákon však túto koncepciu neprijal. Povinnosť dodržiavať pravidlá sudcovskej etiky bola odpojená od ostatných povinností sudcu a stala sa povinnosťou úplne samostatnou. Zákom vymedzené povinnosti sudcu už neboli technickým limitom etického kódexu. Sudcovstvo prostredníctvom Rady sudcov Slovenskej republiky po dohode s ministrom malo prijať kódex, ktorý by bol autonómny, keďže textuálne už nešlo o akoby vykonávanie zákona, ale o vlastnú originárnu tvorbu štandardu správania. Napokon, ako už bolo spomínané, vo veľmi krátkom čase zákon úplne prestal hovoriť o pravidlách sudcovskej etiky, hovoril už výučne o zásadách sudcovskej etiky. Nejde o drobnosť, ide o štruktúrne odlišné uchopenie vzťahu zákona a etického kódexu. Zrejme aj preto vznikla v roku 2015 pri prijímaní Zásad sudcovskej etiky diskusia o tom, či Zásady majú/môžu obsahovať pravidlá (ako to bolo v návrhu predloženom sudkyňou Berthotyovou), keď zákon a ústava hovoria o zásadách, nie o pravidlách.²¹

Koncepcia vzťahu zákonného štandardu a štandardu zo sudcovského etického kódexu má silné praktické dôsledky. Najdôležitejší je hádam ten, že v prípade u nás prijatej autonómnej koncepcie (krytej disciplinovaním) odpovedáme na otázku, či môže byť kódex prísnejší než zákon tak, že zmysel dáva kódex práve vtedy, ak ustanovuje prísnejšie štandardy správania než zákon, alebo pokrýva aj iné oblasti vzťahov.²² Odpoveď by bola odlišná, ak by bola prijatá koncepcia z vládneho návrhu – v nej by kódex mal zákonné zásady špecifikovať, prepracovať na pravidlá. A hoci tu ide o silné poverenie na samostatnú interpretačnú kreativitu, nešlo by o licenciu na sprísňovanie.

Ak túto argumentáciu preniesieme na pojem integrity, lebo práve o to nám v tomto článku ide, potom zákonný pojem integrity *môže* byť odlišný od pojmu používaného v Zásadách sudcovskej etiky. Oni ho totiž nevyhnutne nešpecifikujú a môžu určovať aj prísnejší štandard na integritu. Navyše, ako je zrejme, o integrite nehovoríme len vtedy, keď používame slovo „integrita“. Obsahové požiadavky na správanie spojené s rolou sudcu sú, ako bude vyplývať z ďalších častí článku, súčasťou vymedzenia tohto pojmu zvnútra, keď vo výraze „sudcovská integrita“ podčiarkujeme slovo „sudcovská“.

2. Integrita v zákone o sudcoch, Zásadách sudcovskej etiky a Bangalórskych zásadách

Pojem integrity a jeho nepriame vymedzenie cez to, čo skúma súdna rada, sa do zákona o sudcoch dostal v nadväznosti na novelu ústavy v roku 2014. Druhé a tretie čítanie

²¹ Diskusia o všeobecnosti/konkrétnosti kódexu bola prierezová ponad viaceré zasadnutia Súdnej rady, ilustratívna však bola napríklad diskusia v bode 19. z 36. zasadnutia Súdnej rady Slovenskej republiky, ktoré sa konalo 30. novembra 2015. Zápisnica a zvukový záznam zo zasadnutia sú dostupné na <https://zasadnutia.sudnarada.sk/36-zasadnutie-sudnej-rady-sr/>.

²² Porovnaj posledné dve vety 8. bodu Stanoviska k etickým aspektom vykonávania advokácie počas prerušeného výkonu funkcie sudcu schváleného uznesením Súdnej rady Slovenskej republiky č. 65/2024 dňa 14. februára 2024: „*Ústavná a zákonná úprava zabezpečuje spravidla právny rámec pre rozhodovanie sudcu, ktorý ani nemôže a ani nenahradzuje morálku. Pri rozhodovaní tak dôležité svedomie sudcu usmerňujú, determinujú najmä etické hľadiská spojené s členstvom v sudcovskej komunite, teda so službou v súdnej moci, ktoré môžu byť prísnejšie ako zákonné hľadiská.*“ Dostupné na <https://www.sudnarada.gov.sk/uznesenia-a-stanoviska-sudnej-rady-sr/> [5. marec 2024].

návrhu novely ústavy aj novely zákona o sudcoch prebehli na jednej schôdzi v zásade v rovnaké dni a nadväzovali na seba. Zavedenie skúmania „predpokladov sudcovskej spôsobilosti“ ako verzie koalíciou promovovaných sudcovských previerok a aj vymedzenie predpokladov v zákone však bolo autorsky produktom opozície – návrhy, ktoré napokon získali podporu, predkladala skupina poslancov, za ktorú vystupoval predovšetkým Ľudovít Kaník.²³

Odôvodnenie návrhu novely zákona v sekcii o morálnych predpokladoch a sudcovskej integrite hovorilo o „aspektoch osobnosti kandidáta“, konkrétne o „skutočnej nezávislosti“, „neexistencii kontaktov na kriminálne prostredie“, majetkových pomeroch, ktoré sú primerané príjmom a o absencii „korupčného správania“. Návrh sumarizoval, že má ísť „o posúdenie celkovej integrity kandidáta, nielen jeho odborných znalostí“.²⁴ Kontrastovali sa tak expertnosť a charakterové vlastnosti. Jeden z „aspektov osobnosti“ bol formulovaný ako vlastnosť – nezávislosť –, a tri ako typ správania, z ktorého sa dajú vlastnosti alebo charakteristiky vyvodiť. Najjednoduchšie je vyvodenie vlastnosti nekorupčnosti (ako súčasť čestnosti), na ktorú vlastne odkazuje aj potreba mať majetok zodpovedajúci príjmom, a opäť čestnosť, dôveryhodnosť a nezávislosť, keď sa hovorí o odstupe od kriminálneho prostredia.

Pri prezentácii pozmeňujúceho návrhu, ktorý definoval predpoklady sudcovskej spôsobilosti, poslanec L. Kaník hovoril o úlohe Národného bezpečnostného úradu pri zbere informácií a snahe zdefinovať predpoklady tak, že ich možno chápať ako potrebu obmedziť NBÚ v získavaní informácií o sudcovstve. Ľudovít Kaník však neodkazoval na dva aspekty predpokladov, teda morálne predpoklady a sudcovskú integritu, ale hovoril o „morálnej integrite“ a „*spôsobilosti vykonávať súdnu prax najlepšie, ako sa dá*“.²⁵ Iste, poslancovi treba priznať politickú licenciu zjednodušovať, môžeme však tušiť, že pri príprave pozmeňujúceho návrhu nebol rozdiel medzi morálnymi predpokladmi a sudcovskou integritou konceptualizovaný analyticky mohutne. V ďalších vystúpeniach v rozprave poslanec Kaník zdôrazňoval nekorupčnosť a nevydierateľnosť ako súčasť integrity a práve nekorupčnosť považoval za kľúčovú.²⁶

Poslanec Daniel Lipšic rovnako zdôrazňoval nekorupčnosť. Nájst' spôsob preverovania integrity sudcov bolo podľa neho dôležité, lebo stav charakternosti iektorých sudcov je zlý.²⁷ Podobne ako Kaník hovoril viac o morálnej integrite, než o sudcovskej integrite. Lipšic preferoval bežné previerky Národným bezpečnostným úradom, ale ako kompromis navrhol test na polygrafe raz za dva roky, kde by sudcovi alebo sudky-

²³ Pozri pozmeňujúce a doplňujúce návrhy k parlamentným tlačiam 921 a 922 z roku 2014 dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=400705> a <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=400778>. [4. marec 2024].

²⁴ Tamže.

²⁵ Stenografický záznam z desiateho dňa 35. schôdze Národnej rady Slovenskej republiky 4. júna 2014, s. 103 a 115, dostupný na <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=249507>. [4. marec 2024].

²⁶ „Ďalšou vecou je finančná tieseň. Áno, človek, ktorý je pod tlakom veľkej a závažnej finančnej tiesne, môže mať problém a môže byť vydierateľný, korumpovateľný a tak ďalej a tak ďalej, a preto tieto oblasti je potrebné skúmať.“ Tamže, s. 116.

²⁷ Stenografický záznam z deviateho dňa 35. schôdze Národnej rady Slovenskej republiky 3. júna 2014, s. 85, dostupný na <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=249506>. [4. marec 2024].

ni boli položené dve otázky. Prvá sa týkala korupčnosti a druhá ovplyvňovania pri rozhodovaní.²⁸

Tomuto prístupu kontroval poslanec Boris Susko argumentujúc, že cieľom navrhovanej úpravy je overiť „*nejakú morálnu spôsobilosť a integritu toho sudcu, nie jeho (...) existujúce bezpečnostné riziko vo vzťahu, v styku s utajovanými skutočnosťami*“²⁹.

S tým, že nejde o „klasické previerky“, súhlasil poslanec Ján Figel' a konštatoval, že preverovanie má potvrdiť, že sudca alebo kandidát nie je závislý alebo ovplyvniteľný, nemá vzťahy so závadovými osobami a nemá korupčné správanie.³⁰

Parlamentná debata, ktorá po častiach prebehla v troch dňoch, tak vymedzovala integritu najmä cez neovplyvniteľnosť a nekorupčnosť. Aspekt dôveryhodnosti, ktorý sa dá relatívne ľahko včítať do schváleného textu a vyššie sme ho spomínali, sa rovnako ako iné aspekty, ktoré identifikujeme nižšie, v parlamentnej deliberácii nenachádzal.

Bolo by, samozrejme, veľmi zaujímavým analyzovať nielen prístup zákonodarcu k právnej úprave morálnych predpokladov a sudcovskej integrity pri tvorbe predpisu, ale aj prístup súdnej rady pri aplikácii týchto maxím, teda keď overuje spĺňanie predpokladov sudcovskej spôsobilosti u kandidátov a dodržiavanie povinnosti spĺňať predpoklady u sudcov. Tákáto analýza však prekračuje aspirácie tohto článku, hoci koncepty z neho môžu byť pri skúmaní deliberácií v súdnej rade použité. V tomto texte nás zaujíma pnutie medzi zákonným pojmom integrity, ktorý, ako už vieme, zákonodarný zbor obtáčal okolo nekorupčnosti a medzi integritou zo Zásad sudcovskej etiky. Preto naším ďalším objektom skúmania budú stanoviská súdnej rady, ktoré Zásady interpretujú a ktorými súdna rada poskytla odpovede na konkrétne otázky alebo etické dilemy³¹ a stanoviská k výkladu Zásad v kontexte disciplinárnych konaní.³² Súdna rada pri prijímaní Zásad v decembri 2015 totiž k čl. III ods. 1, ktorý hovorí o morálnej integrite súdnictva, reálne nedeliberovala, preto odôvodnenie použitia tohto pojmu nepoznáme. Bol prijatý predložený návrh, len s doplnením jedného slova do odseku, to sa však netýkalo časti o morálnej integrite, ale správania, ktoré vzbudzuje dojem nevhodnosti. Diskusia pred rokovaním o konkrétnych ustanoveniach sa skôr týkala už vyššie spomenutej miery všeobecnosti a abstraktnosti zásad a možnosti doplnenia o pravidlá, ktoré by tiež vymedzili pojmy ako nestrannosť alebo nezávislosť cez určenie správania, ktoré ich presadzujú alebo, naopak, naruša. Takto však Zásady napokon naformulované neboli. Vieme tiež, že pri tvorbe Zásad komisia na to zriadená súdnou radou a autorky a autori návrhov, ktorí v nej zasadali (návrhov bolo pôvodne viacero), pracovali s odporúčaniami od Európskej siete súdnych rád, Poradnej rady Európskych sudcov a inými medzinárodnými sudcov-

²⁸ „Jedna by mohla znieť: „V posledných dvoch rokoch prijali ste úplatok za svoje rozhodnutie?“ Druhá otázka: „Boli ste akokoľvek ovplyvnený kýmkoľvek pri svojom rozhodnutí?“ Dve otázky, áno – nie, binárna odpoveď, tak funguje polygraf. Každý by vopred vedel, každý sudca, že o dva roky pôjde na polygraf a bude mať tieto dve otázky, tieto dve otázky.“ Tamže.

²⁹ Tamže, s. 91.

³⁰ Tamže, s. 152.

³¹ Pozri čl. ods. 1 Zásad sudcovskej etiky z roku 2015.

³² Pozri § 25 ods. 2 zákona č. 432/2021 Z. z. o disciplinárnom poriadku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (disciplinárny súdny poriadok).

skými dokumentmi či etickými kódexmi. Tiež sme už spomenuli, že pri jednom z prekladov dokumentov od CCJE súdna rada prekladala výraz „integrita“ ako „bezúhonnosť“. Nie je to nelegitímny preklad, len môže byť vnímaný zužujúco cez ne/páchanie trestnej činnosti a etymologicky nás ťahá iným smerom než slovo integrita. Práve „bezúhonnosť“ Zásady sudcovskej etiky používajú ako hodnotu výkonu sudcovskej funkcie hneď po nezávislosti a nestrannosti (čl. II ods. 1) a myšlienkovy mohlo ísť práve o integritu zo zahraničných dokumentov. Takto totiž typovo o hodnotách výkonu povolania hovoria napríklad Bangalórske zásady.³³ Ani k bezúhonnosti však súdna rada spôsobom, ktorý by viac osvetlil jej význam, nediskutovala a zároveň čl. III ods. 1 Zásad zdvojuje bezúhonnosť a (morálnu) integritu, a tak naznačuje neprekrývanie jadra týchto pojmov, minimálne keď o nich hovoríme nie ako o charakteristikách sudcov, ale aspektoch súdnictva, ktoré majú byť chránené: „*Sudca rešpektuje a presadzuje nezávislosť, bezúhonnosť, morálnu integritu a nestrannosť súdnictva a vyhýba sa nevhodnému správaniu či vystupovaniu vrátane takého, ktoré objektívne vzbudzuje dojem nevhodnosti.*“ (zvýraznenie aut.)

Ako teda s čl. III ods. 1 Zásad pracuje súdna rada v stanoviskách? Celkovo od roku 2015 vydala súdna rada sedem stanovísk interpretujúcich Zásady alebo poskytujúcich návod na riešenie etických dilem a ďalších deväť stanovísk v rámci disciplinárnych konaní po žiadosti zo strany Najvyššieho správneho súdu (táto právomoc sa aktivovala v roku 2022).³⁴ V rámci stanovísk k výkladu Zásad a k etických dilemám sa čl. III ods. 1 Zásad aktivoval v troch prípadoch a v rámci disciplinárnych konaní až v siedmich prípadoch. Keďže však typovo ide o veľmi široko koncipovaný článok, je relatívne zložité vydestilovať z týchto stanovísk závery priamo k integrite a tomu, ako práve s ňou súdna rada pracuje. Explicitnejšie ju vymedzuje až v uznesení z mája 2014, a to cez Bangalórske zásady a cez žiadané charakteristiky sudcu alebo sudkyne. Najprv však krátko prejdime ku skorším použitiam v situáciách, keď sa dá rozumne priamejšie dovoliť, že súdna rada pracovala v čl. III ods. 1 práve s integritou. Sú tri.

Prvým je stanovisko v uznesení č. 69/2022 z 28. apríla 2022 k disciplinárnej veci pod sp. zn. 32D/8/2021. V prípade išlo o otázku, či uvádzanie nepravdivých informácií pred súdnou radou porušuje Zásady. Súdna rada explicitne smerovala k tomu, že klamanie pred súdnou radou a inými orgánmi verejnej moci narušá integritu sudcu. Tiež môže navyše sťažovať výkon právomoci súdnej rady pri skúmaní sudcovskej integrity sudcu, a teda to, či súdna rada môže dať záruku za integritu súdnej moci. Súdna rada dala však dôraz aj na intenzitu konania, mieru zásahu do Zásadami chráneného záujmu a úmysel sudcu alebo sudkyne: „*Je rozdiel medzi tým (aj z pohľadu parametra bezúhonnosti) zakotvenom v čl. III bod 1 zásad etiky, keď sudca alebo sudkyňa napríklad zabudne do majetkového priznania uviesť informáciu o účte o stavebnom sporení vo*

³³ Bangalórske zásady v preklade zverejnenom na súdnej rade z roku 2021 majú zásady: nezávislosť, nestrannosť, integrita, slušnosť (adekvátnosť správania), rovnosť, odborná spôsobilosť a zodpovedný prístup.

³⁴ V roku 2018 vydala súdna rada 2 výkladové stanoviská, v roku 2021 prijala 2 stanoviská k etickým dilemám, v roku 2022 jedno stanovisko k etickej dileme a 7 stanovísk v disciplinárnych konaniach, v roku 2023 bolo schválené 1 stanovisko k etickej dileme a jedno v disciplinárnych konaniach a v roku 2024 (do mája 2024) jedno stanovisko k výkladu Zásad a jedno k disciplinárnym konaniam. Stanoviská sú dostupné na <https://www.sudnarada.gov.sk/uznesenia-a-stanoviska-sudnej-rady-sr/>.

výške 2 000 eur, a tým, ak sudca alebo sudkyňa nepravdivo v kontakte so súdnou radou komunikuje o tom, s akými osobami udržiava kontakty, o to viac v špecifických kontextoch spôsobujúcich podozrenie o integrite osôb, s ktorými komunikuje a o povahe tejto komunikácie.“ (bod 15).

Vo veci disciplinovania porušovania protipandemických opatrení sudcom, ktorým sa budeme zaoberať vo štvrtej časti článku (sp. zn. 31D/7/2022), súdna rada v stanovisku v uznesení č. 132/2022 z 15. júna 2022 konštatovala, že „nerešpektovanie protiepidemických opatrení (najmä nenosením respirátora pri úkonoch súdu bez zákonom uznaného ospravedlnenia) znižuje morálnu integritu sudcu“ (bod 15). Tento záver postavila na hodnote čestnosti a na nevyhnutnosti dôvery a rešpekte medzi sudcami, pričom navyše akcentovala povinnosť sudcu dodržiavať právny poriadok, a to aj keď si myslí, že nejaká jeho časť je v rozpore s Ústavou (kým platí prezumpcia ústavnosti). Do parametra integrity tak vložila osobné charakteristiky ako čestnosť a aj, hoci tu inými slovami, lojalitu k právnemu poriadku.

Treťou je vec, keď súdna rada obdobne zdôraznila povinnosť dodržiavať platný právny poriadok a navyše pokyny predsedu súdu v kontexte nerešpektovania protipandemických organizačných pokynov predsedu súdu na zdržiavanie sa na súde (uznesenie č. 64/2023 zo 16. februára 2023 vo veciach sp. zn. 33D/9/2021 a 33D/11/2021, bod 14). Akcentovala aj ochranný obsah týchto pokynov: „Pri porušovaní vyššie vymedzených typov opatrení predsedu súdu sa otáznym stáva nielen lojalita sudcu k právnemu poriadku, ale aj rešpekt k napĺňaniu cieľa prijímaných opatrení, čo spochybňuje integritu súdnej moci v širšom zmysle a vyznačuje sa aj nevhodnosťou v zmysle čl. III bod 1 zásad etiky.“ (bod 15).

Najviac z premýšľania o integrite v Zásadách súdna rada odhalila v uznesení č. 147/2024 zo 14. mája 2024 k veci vedenej pod sp. zn. 32D/16/2023 (fyzický útok sudcu na iného sudcu – chytenie za košeľu pod krkom). Tam najprv priamo citovala Bangalórske zásady, hoci nie komentár k nim, a následne sama pojem integrity vymedzovala. Text zásady integrity ako tretej v poradí v kódexe z Bangalóru odcitujeme už tu a neskôr sa zameriame na spomenutý komentár. Integrita je podľa Bangalórskeho zásad „základným predpokladom náležitého výkonu funkcie sudcu“ a časť o jej aplikácii znie: „Sudca je povinný správať sa tak, aby sa mu z pohľadu objektívneho pozorovateľa nedalo nič vyčítať. Správanie a konanie sudcu musí verejnosť ubezpečovať, že môže veriť v integritu súdnictva. Spravidlosť má byť nielen vykonávaná, ale musí sa aj javiť, že je vykonávaná.“

Pri posudzovaní toho, či fyzický útok sudcu na iného sudcu môže byť porušením Zásad a či v danom hrá úlohu intenzita konania, súdna rada vymedzila morálnu integritu súdnictva tak, že jej súčasťou je presadzovanie morálneho štandardu sudcov tým, že sa trvá na istých osobnostných predpokladoch sudcu (bod 20). Tieto vymedzila takto: „Sudca by mal byť sociálne skúsený, s kultivovaným vystupovaním, slušný a zdvorilý, s plánovitým a predvídateľným, menej emočne podmieneným správaním, emočne stabilný, rozumejúci role sudcu v spoločnosti, uvedomujúci si vplyv správania v súkromí na zastávanú spoločenskú rolu, pripravený konštruktívne rieši spory. Mal by mať komunikačné zručnosti – ovládanie tzv. mäkkých komunikačných techník, argumentácie, vy-

tvorenie priestoru na vypočutie argumentov iných, otvorenosť zmieru.“ (bod 20) Súdna rada tak morálnu integritu súdnictva naviazala na správanie sudcov a na ich „osobnostné predpoklady“. Počujeme tak ozveny slov „morálna integrita sudcu“ a sudcovské predpoklady z parlamentných debát o predpokladoch sudcovskej spôsobilosti, ale nie s akcentom na nekorupčnosť, ale na širšie rolové správanie súvisiace s funkciou sudcu. A nekorupčnosť nestačí. Súdna rada tu však siahla aj za pojem integrity, ako je vymedzený napríklad v Bangalórskych zásad, a prekryla napríklad aj zásadu slušnosti. Metodologicky následne fakticky hodnotila, či by disciplinovaný fyzický útok mohol vykonať sudca, ktorý by dané osobnostné charakteristiky mal alebo u neho boli aktívne a prejavovali sa. Súdna rada síce trochu nešikovne spojila skutok a spĺňanie charakteristík, akoby skutok mal spĺňať charakteristiky, nie akoby sa charakteristiky v ňom mali prejavovať.³⁵ Metodologicky je však postup súdnej rady prehľadný. Súdna rada potom navyše ešte do súdka porušených zásad spojených s morálnou integritou a bezúhonnosťou spomenula aj lojalitu k právnemu poriadku, ako v dvoch vyššie spomenutých prípadoch (bod 21). Na intenzite, resp. závažnosti konania v takom prípade už nezáleží (bod 22).

Súdna rada teda v stanoviskách rozumne spája morálnu integritu súdnictva z čl. III ods. 1 Zásad s integritou sudcu, a to v zmysle prisudzovania mu vlastností, ktoré sa prejavujú v jeho správaní (morálna integrita súdnictva sa dosahuje cez sudcov, ktorí majú integritu). Týmito vlastnosťami sú najmä (z doteraz dostupných aplikácií) čestnosť, rešpekt k druhým, lojalita k právu. Ostatné stanovisko k nim pridáva ešte celý katalóg „predpokladov“, z ktorých niektoré sú viac vlastnosťami, iné viac zručnosťami a ďalšie zas cnosťami. Rozlíšenie cnosti a zručnosti alebo schopnosti od Julie Annas ponúkame v ďalšej časti článku, tu ale rozlišovanie nie je nosné, skôr nám ide o opis toho, ako široko sa súdna rada v pri vymedzení morálnej integrity v stanovisku k veci sp. zn. 32D/16/2023, rozkročila.

Prejdime teraz k Bangalórskym zásadám, ktorými túto časť článku uzavrieme. Ich text fakticky uznáva, že konkrétne požadované správanie sa viaže na štandardy prijímané a praktizované v konkrétnej spoločnosti či komunite, a to aj cez koncept objektívneho pozorovateľa. Zopakujme si – sudca alebo sudkyňa sa teda majú správať tak, aby sa im z pohľadu objektívneho pozorovateľa nedalo nič vyčítať (bod 3.1.) a tak, aby ich správanie prispievalo k dôvere v integritu súdneho systému (bod 3.2.). Koncept objektívneho pozorovateľa následne popisuje komentár k týmto zásadám,³⁶ ale nielen to. Komentár sa snaží aj o fixovanie konceptu integrity. Najprv ju situuje akoby zvnútra, teda cez to, čoho je sama atribútom. Podľa komentára je integrita prejavom, resp. súčasťou charakternosti a konania podľa zásad morálky a spravodlivosti (orig. *rectitude* a *righteousness*).³⁷ Následne komentár kreslí integritu zvnútra cez jej komponenty – čestnosť a sudcovskú mo-

³⁵ Súdna rada totiž uviedla: „Fyzický útok sudcu na iného sudcu vyššie spomínané osobnostné predpoklady nespĺňa.“ (bod 20).

³⁶ Komentár je dostupný na https://www.unodc.org/documents/nigeria/publications/Otherpublications/Commentary_on_the_Bangalore_principles_of_Judicial_Conduct.pdf [5. marec 2024].

³⁷ Iste, originálne výrazy možno preložiť aj inak, ako napríklad morálne korektné správanie (orig. *rectitude*) a morálne správne či pravdivé konanie (orig. *righteousness*). Navyše ide v zásade o synonymá.

rálku (orig. honesty a judicial morality).³⁸ Sudca má preto konať „*čestne, spôsobom, ktorý prospieva sudcovskému úradu, a nemá podvádzať, zavádzať alebo klamať*“.³⁹ Následne komentár promuje binárnu koncepciu integrity, teda niekto integritu buď má, alebo nemá. Neexistuje podľa neho žiadna škála a stupne. Tento binárny pohľad na integritu v ďalšej časti článku spojíme s teóriou etiky cnosti tak, že bude kompatibilný s pohľadom na integritu, ktorý ju môže prisúdiť aj osobe, ktorá, povedzme, aj závažne morálne zlyhala. Pri čítaní dokumentov je však vždy dôležité vnímať žánr a zámer autorstva. Tvorcovia Bangalórskeho zásad nemuseli ašpirovať na sofistikované vymedzenie konceptu integrity, ktoré by obstálo v odbornej filozofickej debate, ale mohli hľadať praktické formulácie nápomocné profesijnému životu sudcovstva.

Snaha o praktickú asistenciu však ani pri integrite v Bangalórskeho zásadách nevyústila do tvorby podrobných pravidiel o tom, ako konať alebo nekonať s integritou. To nie je podľa tvorcov možné ani z dôvodu, že to isté správanie je inak hodnotené v rôznych prostrediach. Objektívny pozorovateľ situovaný v jednej komunite hodnotí inak ako pozorovateľ v komunite inej. Preto zásady skôr vymedzujú parametre toho, kto hodnotí. Objektívny pozorovateľ je tak konceptuálne rozumným, férovým a informovaným členom komunity, ktorý odpovedá na otázku, či správanie sudcu alebo sudkyne znížilo rešpekt k sudcovi/sudkyňi alebo k súdnictvu ako celku.⁴⁰

Relevantná je podľa zásad aj konzistentnosť konania pri výkone funkcie a v osobnom živote, teda nepokrytekosť.⁴¹ Tuto sa signalizuje jedno z najčastejších uchopení integrity cez celistosť v hodnotách a konaní, hoci sa porovnáva na jednej strane to, čo robí ako sudca a čo v súkromí.

Okrem testu objektívneho pozorovateľa komentár k zásadám ponúka aj alternatívny test, kde sa hodnotia základné charakteristiky potrebné na výkon práce sudcu. Hodnotí sa teda, ako posudzované správanie zrkadlí tieto koncepty. Sú tri: férovosť, nezávislosť a rešpekt k verejnosti a jej jednotlivým členom.⁴² Berie do úvahy aj to, či správanie bolo protiprávne (pomyslime sa na lojalitu k právu).⁴³

Vráťme sa na záver tejto časti niekoľkými slovami k otázke, či je integrita binárna (XY ju má – nemá) alebo je konceptuálne škála. To, že napríklad o predpokladoch sudcovskej spôsobilosti rozhoduje súdna rada binárne („za“ alebo „proti“ tomu, či ich XY spĺňa) bez ďalšieho, neznamená, že je prejavom binárneho konceptualizovania integrity. Pokojne totiž hlasovanie môže vo finále reagovať na to, či má kandidát integritu *dostať* na riadny výkon funkcie sudcu. A navyše, ak posudzujeme správanie osoby z hľadiska testov v Bangalórskeho zásadách, obidva testy umožňujú škálované odpovede, napríklad, že konkrétne správanie sudcu málo zrkadlilo rešpekt k súdnictvu, ale manifestovalo nezávislosť vo veľkej miere atď. Dôležité tu, podľa nášho názoru, je, aký účel má dané konceptualizovanie integrity plniť.

³⁸ Komentár k Bangalórskeho zásadám cit. vyššie, s. 73.

³⁹ Tamže.

⁴⁰ Tamže.

⁴¹ Tamže, s. 74.

⁴² Tamže, s. 75.

⁴³ Tamže.

3. Integrita ako profesionálna cnosť právnika

Jednou z nosných otázok, okolo ktorej vzniklo mnoho textov z profesijnej etiky, je otázka, čo znamená byť dobrou právničkou alebo právnikom. Súčasťou tohto prúdu intelektuálneho úsilia je aj hľadanie odpovede na otázku, či vôbec môže byť dobrý právnik dobrým človekom.⁴⁴ Iste, najhorúcejšou je diskusia vtedy, keď sa hovorí o povolani advokáta v kontradiktórnem systéme. Typovo však nie je na advokáciu obmedzená. Z referenčných prác tejto diskusie si požičiame ich spôsoby premýšľania o integrite a poznámky o jej úlohe v tejto diskusii. Zaujímajú nás aj preto, že hovoria vo finále o rolovej integrite, teda prídavné meno „sudcovská“ v spojení „sudcovská integrita“ získava rolový kontext a zároveň nezamtlčávajú, naopak, akcentujú, že rolové povinnosti – integrita roly a povolania –, môžu byť v pnutí s osobnou morálnou integritou.

Začneme Danielom Markovitsom, na ktorého reaguje Tim Dare. Markovits totiž integritu kladie do úplného stredu záujmu profesijnej etiky. Tvrdí, že každá úspešná teória, ktorá vysvetľuje, prečo niekedy právnici a právničky ako súčasť svojich profesijných úloh robia niečo, čo sa bežne z dobrých dôvodov pokladá za nemorálne, musí smerovať k tomu, aby im umožnila udržať si integritu. Profesijná etika tak musí hovoriť „*aj v prvej osobe tak, že nasvieti profesijné záväzky právnikov ako súčasť života, ktorý je hodný čestnej osoby*“.⁴⁵ Jednoducho, nejde len o povinnosti k druhým, ale aj k sebe. Morálny človek má teda také ambície a plány, ktoré ho uspokojia v tom, že správne koná smerom k iným, ale aj k sebe. Vytváraním si takýchto ambícií sa morálny človek snaží žiť k sebe pravdivým spôsobom, žiť život v morálnej integrite.⁴⁶

Podľa Markovitsa potom nestačí, že sa popíše úloha právnikov v kontradiktórnem systéme tak, že zastávanie konkrétnych rolí s konkrétnymi úlohami (advokát, sudca, prokurátor, VSÚ, ... ako súčiastky stroja spravodlivosti) prináša benefit celkovo. Nestačí, že je justičným systémom v utilite na výstupe promovaná spravodlivosť, hoci v konkrétnych prípadoch napríklad neumožní uspieť účastníkom, ktorí boli v skutočnosti takpovediac v práve. Takéto utilitaristické vysvetlenie povolania totiž bez ďalšieho neuspokojí etické prežívanie jednotlivcov v systéme. Markovits argumentuje, že úspešná profesijná etika musí umožniť právnikom v jednotlivých pozíciách opísať svoju rolu tak, aby to, čo od nich vyžaduje a bežne sa to vníma ako necnosť (napríklad neuvedenie pravdy či podvádzanie), mohlo byť prepísané v mysli právnika na cnosť. Ale autenticky. Inšpirujúc sa jedným príkladom od Markovitsa, právne zastupovanie X proti Y, kde bude zamlčaná pravda zo strany advokáta, môže byť v mysli advokáta prepísané ako dávania hlasu X prerozprávaním jeho príbehu do právničiny, ktorou X hovoríť nevie. Necnosť sa tak

⁴⁴ Používanie poznatkov z etiky ako vednej oblasti v práve a naopak, býva niekedy kritizované, a tak sú načrtávané aj limity toho, čo sa zvykne nazývať filozofickou právnou etikou. Pre kritiku pozri napr. WOOLEY, A. If Philosophical Legal Ethics is the Answer, What is the Question? In *The University of Toronto Law Journal*. Vol. 60, No. 4 (Jeseň 2010), s. 983 – 1001. Wooley však kritizuje aj zameranie profesijnej etiky, ktoré zväzda otázku po dobrom právnikovi. Mali by sme podľa nej menej pozeráť na etické prežívanie profesie a viac na to, čo majú právnici v demokratickej spoločnosti robiť, čo je ich úlohou.

⁴⁵ MARKOVITS, D. *A Modern Legal Ethics*. Princeton, Oxford : Princeton University Press, 2008, s. 10 a nasl.

⁴⁶ Tamže, s. 110.

prepíše na cnosť. Pre naše účely už nie zaujímavé, že Markovits si finálne myslí, že takýto prepis musí byť nielen autentický a vnútorný, ale musí byť aj autonómny a ustáť kritiku a nepochopenie zvonka od neprávnikov. To podľa neho pri súčasnom spôsobe výkonu právnických povolání, najmä advokácie, možné nie je.⁴⁷

Sudcovia sú, samozrejme, v lepšej pozícii ako advokáti minimálne z hľadiska registra navonok necností, ktoré prináša ich rola, ale tiež je súčasťou ich povolania množstvo konaní, ktoré by sa bežne považovali za necnostné. Zjednodušene si len spomeňme na nezákonný dôkaz, z ktorého sa sudca bezpochyby dozvie o tom, že osoba spáchala trestný čin, dôkaz však nemožno použiť a ďalšie dôkazy nestačia na konštatovanie viny. Neodsúdiť niekoho, o kom sudca (a povedzme aj verejnosť) vie, že spáchal trestný čin, sa bežne považuje za nespravodlivé a nemorálne. Sudca sa tak musí s vecou vyrovnáť pred verejnosťou a, ako by zdôrazňoval Markovits, sám pred sebou. A to tak, že to, čo je bežne necnostné, prerozpráva pred sebou cez istý teoretický rámec ako niečo, čo je cnostné.

Pre nás je však z Markovicsa nosný akcent na integritu, ktorú musí teória profesijnej etiky umožňovať a ktorá sa dosahuje cez preformátovanie necností na cnosti autenticky a autonómne a aj proti prúdu nepochopenia a kritiky.

Tim Dare tiež uznáva dôležitosť integrity a praktickú aj teoretickú naliehavosť toho, že právnické povolanie môže rolovo zadávať niečo, čo je bežne morálne problematické.⁴⁸ Tvrdí však, na rozdiel od Markovitsa, že nosnými pri integrite nie sú autonómia, integrácia a identita, ale to, či osoba participuje na procese úprimnej a hlbkej reflexie a či manifestuje ochotu prijať dôsledky tejto reflexie.⁴⁹ Vyvodzuje z toho napokon aj to, že právnici majú úlohu podieľať na reformovaní práva takým spôsobom, aby pnutia medzi rolou profesijnou etikou a tou nerolovou boli znižované.⁵⁰ Práve uznanie rozdielností rolami na základe ich pôvodu v rôznych rolách, smeruje podľa Darea k udržaniu integrity, nepodceňujúc však vyššie spomenutú potrebu reflexie a kritiky.⁵¹

David Luban nám zas ukazuje, že s dosahovaním integrity to nebude v bežnom živote až také zložité, ak ju vnímame slovníkovo ako jednotu medzi tým, čomu veríme, a tým, čo konáme, teda ako harmóniu medzi vnútorne zastávanými hodnotami a konaním osoby.⁵² Luban pri argumentácii používa odkazy na psychologické experimenty (aj Milgramov experiment, aj Stanfordský väzenský experiment) a ukazuje, ako sme schopní dosahovať integritu nie tak, že upravujeme svoje konanie, ale že svojmu konaniu ex post prispôbujeme svoje hodnoty cez reinterpretáciu. Luban používa aj príklady z právnej praxe – drobné posunutie účtovaných hodín pre klienta v jeho neprospech s tým, že budúci mesiac si ich nahradím, opakovanie týchto drobných „požičaní času“, ktoré už klientovi napokon nenadrobím, snaha patriť k najspešnejším vo firme a po-

⁴⁷ Tamže, s. 214 a nasl. Príčinou je aj tlak na agresiu pri výkone povolania.

⁴⁸ DARE, T. Philosophical Legal Ethics and Personal Integrity. In *The University of Toronto Law Journal*. Vol. 60, No. 4 (Jeseň 2010), s. 1021 – 1030.

⁴⁹ Tamže, s. 1027.

⁵⁰ Tamže.

⁵¹ Tamže.

⁵² LUBAN, D. Integrity: Its Causes and Cures. In *The Fordham Law Review*. Vol. 72 (2003), s. 279 – 310.

stupné kompromisy, ktoré v prospech začlenenia do partie a udržania sa v nej robím, môžu vyústiť do toho, že sa stanem „právnickým darebákom“. Ide formálne o opis straty integrity. Z hľadiska sociálnej psychológie sú však tieto procesy naopak videné ako nadobudnutie harmónie medzi tým, čomu verím a čo konám.⁵³ Kognitívna disonancia a pravidlá sociálnej kognície, ktorej je súčasťou, sú aktivované aj v právnej praxi. Napokon, v domácej spisbe ich máme analyzované v kontexte precedenčného rozhodovania.⁵⁴ Integrita ako hľadanie harmónie medzi hodnotami a konaním tak nie je bez ďalšieho pozitívnym javom, ak vieme, že máte tendenciu prispôsobovať hodnoty (v našom prípade by išlo najmä o prispôsobovanie výkladu hodnôt a zásad sudcovského povolania), nie korigovať svoje správanie. Takto vymedzená integrita tak potrebuje brzdy a techniky, ako nestratiť kompas – hodnoty.

Luban prichádza so štyrmi brzdami sebakorupčných procesov. Prvou je znalosť mechanizmov sociálnej kognície, ktoré k sebakorumpovaniu vedú. Už samotné uvedomenie a ostrážitosť oslabujú ich silu. To Luban ilustruje na vlastnom príklade, keď sa mu na poslednú chvíľu podarilo rozoznať to, že jeho pasivita pri prechádzaní s priateľmi okolo človeka, ktorý nejavil známky života, bola príkladom psychologického efektu toho, že sa nachádzal v skupine (v ktorej tiež nikto nereagoval).⁵⁵ Druhou technikou je určenie hranice, ktorú neprekročíte už vopred, pred vstupom do povolania alebo na jeho začiatku. Keď ju prekročíte, máte vyvodit' silné dôsledky, typicky odchod z profesie. Luban túto stratégiu nazýva kanárik v bani.⁵⁶ Treťou je opäť všímavosť, ale tentokrát všímavosť, že zodpovednosť za chybu prenášate na iného. Toto je totiž silný znak racionalizácie ako formy sebakorumpovania.⁵⁷ Štvrtou je sokratovský skepcizmus, ktorý v našom prostredí poznáme z havlovských výrokov o potrebe trvalého pochybovania o sebe.⁵⁸

Všimnime si, že Dare prilipil integritu na schopnosť, a to schopnosť sebareflexie. Luban pojmovo integritu skomplikoval, ale na šancu dosiahnutia tej slovníkovej, kde celistvosť je vedená hodnotami, ktoré smerujú konanie tiež navrhuje stratégie správania, ktoré môžeme nazvať schopnosťami alebo zručnosťami (vyplývajúcimi z poznania).

Robert Blomquist, s ktorým Dare tiež diskutuje, formátuje integritu celkom typicky ako cnosť, a to jednu z desiatich najdôležitejších cností dobrého právnicka.⁵⁹ Posúva ju dokonca na druhé miesto za schopnosť dosahovať rovnováhu v osobnom, pracovnom a spirituálnom živote, teda akúsi vyváženosť. Tá je podľa neho aj schopnosťou kontrolovať sa a udržať si chladnú hlavu. Bez rovnováhy nie je možné náročnú právnickú prácu dlhodobo vykonávať.⁶⁰ Integrita, ako druhá najdôležitejšia cnosť, má podľa neho dva

⁵³ Tamže, s. 284 – 286.

⁵⁴ Pozri KÁČER, M. *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu*. Praha : Leges, 2013, 168 s.

⁵⁵ LUBAN, D. *Integrity: Its Causes and Cures*, s. 304.

⁵⁶ Tamže, s. 307.

⁵⁷ Tamže, s. 308.

⁵⁸ Tamže, s. 309.

⁵⁹ BLOMQUIST, R. F. Ten Vital Virtues for American Public Lawyers. In *Indiana Law Review*. Vol. 39 (2006), s. 493 – 520.

⁶⁰ Ďalšími cnosťami sú idealizmus, súcitiť, odvaha, tvorivosť, energia, cit na spravodlivosť, disciplinovanosť a vytrvalosť.

aspekty. Prvým z nich je česťnosť (orig. to be upright), ktorá sa prejavuje v slušnosti (orig. decency), šľachetnosti (orig. honor), zásadovosti a v láskavosti (orig. goodness). Druhým aspektom je celistvosť (orig. wholeness), ktorá sa ukazuje v kompletnosti, jednote, súdržnosti, koherencii a konzistentnosti.⁶¹

Integritu a jej dôležitosť pre právnické povolanie však Blomquist vníma v mnohom funkčne ako inštrumentálnu cnosť, ktorá je spojená s presvedčivosťou. S odkazom na Aristotela hovorí, že ak sa zjednotí logos – logická sila argumentu, ethos – renomé rečníka a pathos – emočná sila argumentu, referujú na charakternosť právnik.⁶²

Videli sme teda vymedzenia etiky cez charakterové vlastnosti, schopnosti, zručnosti aj ako cnosť. Filozofka Julia Annas v jej vplyvnej teórii cnosti rozlišuje medzi cnosťami a zručnosťami či schopnosťami. Vymedzuje cnosť cez habituáciu, a teda v tomto sa na zručnosť podobá. Vo finále však cnosť nie je obyčajnou schopnosťou, zručnosťou alebo opakovaním správania, je to „trvalá vlastnosť osoby, jej tendencia byť takou a takou“.⁶³ Ide o *dispozíciu* konať určitým spôsobom.⁶⁴ Jednotlivé konania osoby teda môžu vypadnúť zo vzorca jej správania, aj tak však *tendencia* konať istým spôsobom ostáva.

Ak toto konceptualizovanie prenesieme na naše premýšľanie o sudcovskej integrite, potom je skutočne binárnou v zmysle Bangalórskeho kritérií – dispozícia konať istým spôsobom na základe tendencie byť takým a takým človekom buď existuje, alebo neexistuje. Dispozícia konať podľa zastávaných hodnôt buď existuje, alebo neexistuje. Ale aj osoba s dispozíciou konať podľa hodnôt a zásad vyžadovaných rolou sudcu, ak hovoríme o sudcovskej integrite, môže v konkrétnych konaniach zlyhávať. Zlyhanie v konaní samo osebe však existenciu dispozície nemusí narušiť alebo vyvrátiť. Zároveň však aj konanie navonok kompatibilné s nejakou dispozíciou – napríklad dispozíciou lojálne sa vzťahovať k právu – môže byť prejavom dispozície inej, povedzme dispozície vyhýbať sa sankciám alebo počúvať silnejšieho. Opätovne to však neznamená, že tendenciu konať istým spôsobom, aby boli lícované hodnoty (napr. sudcovského povolania), nemôžeme z konania samotného relatívne bezpečne odvodzovať, nielen sledovaním konania, ale pýtaním sa na princípy, motivácie a porozumenie hodnotám a zásadám, ktoré ním mali byť presadzované.

Naše vymedzenie integrity ako dispozície konať podľa hodnôt a zásad sudcovskej roly, je tak kompatibilné aj s premýšľaním súdnej rady o morálnej integrite, v ktorej sa súdna rada rozkročila široko vymenúvaním vlastností a charakteristík sudcu v sp. zn. 32D/16/2023 (fyzický útok sudcu na iného sudcu – chytenie za košeľu pod krkom). Tieto totiž vyplňajú sudcovskú integritu akoby zvnútra, tvoria jej obsah cez rolovosť.

Smerom k vzťahu zákonného vymedzenia integrity a integrity zo Zásad sudcovskej etiky sa nám tu zároveň ukazuje ďalšia vec. Ak by sme aj zákonnú konceptualizáciu sudcovskej integrity a kódexovú konceptualizáciu morálnej integrity súdництва (ktorá sa

⁶¹ Tamže, s. 507 a nasl.

⁶² Tamže.

⁶³ ANNAS, J. Inteligentní ctnost (výbor). In BERAN, O., CIBÍK, M., PACOVSKÁ, K. *Základní etické teorie*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2022, s. 159.

⁶⁴ Tamže.

zabezpečuje integritou sudcov) vnímali totožne, teda ako dispozíciu konať v súlade s rolou sudcu vymedzenú aj cez požadované vlastnosti sudcu a jeho zručnosti aj cez zásady a princípy konania, stále by ich rozdielnosť mohla spočívať v obsahovom naplnení – v požiadavkách aj akcentoch. Zásady sudcovskej etiky môžu ustanoviť aj prísnejší štandard než zákon, nie je však z povahy veci zmysluplné, aby ho podbiehali.⁶⁵ Sudcovstvo tak môže moderovať úroveň požadovanej integrity práve cez vymedzovanie charakteristík, vlastností, schopností a cností sudcu/sudkyne a úpravu zásad a pravidiel, akými sa majú riadiť. Tak totiž formátuje integritu takpovediac zvnútra.

To potom znamená, že porušenie čl. III ods. 1 Zásad v parametri integrity bez ďalšieho nemusí byť porušením povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, a o to viac to neznamená stratu predpokladov sudcovskej spôsobilosti. Je však v každom prípade, v ktorom došlo k porušeniu čl. III ods. 1 Zásad v parametri integrity, potrebné vysvetliť, prečo zároveň došlo alebo nedošlo k porušeniu povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti alebo k strate predpokladov sudcovskej spôsobilosti. Iste, ako sme už uviedli v úvode článku, právne situáciu zneprehľadňuje to, že strata predpokladov sudcovskej spôsobilosti nie je explicitne súčasťou zákonnej regulácie disciplinovania, hoci možno rozumne vyvodiť, že ide o také porušenie povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, ktoré je nezlučiteľné s funkciou sudcu.

Strata predpokladov sudcovskej spôsobilosti (ako strata sudcovskej integrity) je v nami ponúkanej koncepcii záverom o absencii dispozície konať sudcovsky rolovo. Tá môže byť zistená cez absenciu kľúčových charakteristík, vlastností, schopností alebo cností, ktoré sa od sudcu požadujú a premietajú sa do tendencie konať spôsobom, ktorý upravujú zásady/hodnoty/pravidlá povolania. Tiež môže byť posudzovaná cez motívy konať spôsobom kompatibilným so sudcovskou rolou. Na obe „kategórie“ sa dá usudzovať jednak cez vážnosť a jednak cez rozsiahlosť, či frekvenciu porušení zásad/hodnôt/pravidiel sudcovského konania. Pri strate predpokladov sudcovskej spôsobilosti sme teda v binarite cez absenciu dispozície konať vyžadovaným spôsobom. To neznamená, že sudca zlyháva v sudcovskom rolovom konaní vždy, ani že zlyháva prevažne, ale že zlyháva alebo zlyhá istým typovým spôsobom.

Iné je to pri porušení povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti. Tá nie je úplnou stratou dispozície konať sudcovsky rolovo. Je buď vážnym časovo temporálnym, alebo trvalejším, ale menej vážnym vypadávaním z roly sudcu, ktoré samotnú dispozíciu takpovediac „sudcovsky konať“ spochybňuje. Tu sme teda v škále – konanie sudcu odkazuje na nízku úroveň vlastností, schopností, cností spojených so sudcovskou rolou a manifestovaných v rešpektovaní zásad/hodnôt pravidiel sudcovského správania, keď sudca z roly vypadáva, ale stále vieme usúdiť, že hoci je dispozícia konať sudcovsky rolovo spochybnená, stále túto trvalú tendenciu konať má.

⁶⁵ Bolo také paradoxné, že aj v čase, keď zákon o sudcoch zakazoval verejné vyjadrovanie sudcov k neprávoplatne skončeným veciam („Sudca je povinný zdržať sa verejného vyslovovania svojho názoru o veciach prejednávanych súdmi, ktoré nie sú právoplatne skončené.“ § 30 ods. 11 zákona o sudcoch v znení účinnom do 31. decembra 2020), Zásady toto vyjadrovanie k neprávoplatne skončeným veciam povolovali s výnimkou, ak by vyjadrenia „mohli mať podstatnejší vplyv na výsledok prejednávanych vecí, na spravodlivý proces alebo pojednávanie, a tak vo verejnosti vyvolať dojem, že je [sudca] zaujatý a neobjektívny“ (čl. III ods. 7 Zásad).

Iste, všetky tieto premýšľania sú abstraktné, preto ich skonkrétňime v závere článku cez spätnú väzbu ku konkrétnemu rozhodnutiu disciplinárneho súdu.

Záver

Disciplinárny senát Najvyššieho správneho súdu sa s téme integrity v zákone a v Zásadách dostal nosne vo veci porušovania protipandemických opatrení sudcom (sp. zn. 31D/7/2022).⁶⁶ Rozhodnutie sme už spomínali v kontexte stanovísk súdnej rady a vec je aj relatívne verejne známa – ide o sudcu, ktorý okrem iného nerešpektoval povinnosť prekryvať svoje horné dýchacie cesty pri výkone funkcie sudcu a nabádal na to v rámci pojednávani aj účastníkov. Pred disciplinárnym súdom stála aj otázka posúdenia, či sudca neporušil povinnosť spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti – teda aj sudcovskú integritu, a to aj v miere, ktorá je nezlučiteľná s výkonom funkcie sudcu a aj otázka, či neporušil čl. III ods. 1 Zásad aj v parametri integrity.

Súd sa stotožnil s tým, ako súdna rada premýšľala o morálnej integrite súdnictva v danej veci (v predchádzajúcom texte sme ju popísali), teda v zmysle porušenia povinnosti lojality k právu. Právo síce sudca môže kritizovať, ale nie svojvoľne nedodržiavať (bod 53). Súd použil slovníkovú definíciu integrity, vymedzil ju ako celistvosť (bod 55) a vyvodil z nej, že ak sudca nesúhlasí s časťami právneho poriadku, nemôže ich nerešpektovať, ale má využiť právne prostriedky na nápravu, napríklad podanie na Ústavný súd Slovenskej republiky. Problematickosť konania sudcu bola o to intenzívnejšia, že povinnosť nosiť rúško nerešpektoval pri výkone funkcie sudcu pri pojednávaniach a ponúkal túto možnosť aj účastníkom. S týmito závermi súdu sa dá súhlasiť. Súd navyše hovoril aj o ochote rešpektovať právny poriadok (bod 49), čo vieme ľahko spojiť s dispozíciou nejako konať.

Ďalej však pri skúmaní porušenia povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti premýšľal súd o nich tak, že vo všeobecnosti možno povedať, že „*ide o súhrn všetkých vlastností sudcu, ktoré ho robia spôsobilým súdiť*“ (bod. 75). Ide tak o „*schopnosť (spôsobilosť) v každom prípade sa správne rozhodnúť medzi správnym a nesprávnym*“

⁶⁶ Nie je to, samozrejme, jediný prípad, keď disciplinárny senát riešiť otázku integrity. O integrite v rámci porušovania povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti rozhodoval aj disciplinárny senát ešte pred zriadením Najvyššieho správneho súdu napríklad vo veci 6Ds/3/2019, keď rozhodnutím z 2. januára 2020 pozastavil výkon funkcie sudkyne – bývalej štátnej tajomníčke ministerstva spravodlivosti – pre namietané uvádzanie nepravdivých informácií o kontakte s podnikateľom. Senát vymedzil integritu a morálny štandard sudcu ako „*istú spoľahlivosť sudcu, teda, že je možné sa na neho spoľahnúť, bez pochybností mu dôverovať, že je spôsobilý riadne dodržiavať všetky zákonom uložené povinnosti sudcu ako takého, ale aj dodržiavať etické zásady ako pravidlá etického správania sa sudcu, že sa zdrží všetkého, čo by mohlo narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu a bude dodržiavať všetky povinnosti aj voči súdnictvu ako stavu, t. j. šírenie dobrého mena súdnictva, a že neohroží dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov. Integrita je osobná kvalita férovosti alebo spravodlivosti. Mať integritu znamená robiť veci správne a spoľahlivo, morálne a zodpovedne nezlyhať, a teda mať celistvý charakter. Integrita zahŕňa v sebe poctivosť, dôveryhodnosť, plnenie povinností, držanie slova. Jednoznačný negatívny postoj a neochotu k porušeniam zásad a povinností, bez ohľadu na akékoľvek pokušenie alebo preferenciu ostatných.*“ (s. 5). Ako je zrejme, naša ponúkaná koncepcia pripúšťa aj zlyhania, ale také, ktoré nespochybňujú existenciu dispozície konať celistvo v linii sudcovských hodnôt a zásad.

nym z pohľadu výkonu funkcie sudcu“, pričom „meradlom správnosti je potom predovšetkým záujem na nezávislom a nestrannom výkone sudcovskej funkcie“ a „odlišovanie správneho od nesprávneho sa týka jeho správania navonok aj v súkromní, spôsobu a obsahu vystupovania, ako aj udržiavania, používania a aplikovania odborných vedomostí pri výkone funkcie“ (bod 75). Aby teda sudca porušil povinnosť spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, musel by podľa súdu stratiť túto schopnosť odlišovať alebo voliť, čo je správnejšie (bod 75). To by sa podľa súdu stalo pri masívnom nerešpektovaní práva bez dôvodu.

Súd tak však pri povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti hovoril fakticky o úplnej strate predpokladov, teda namiesto § 116 ods. 2 zákona o sudcoch (závažné disciplinárne previnenie) sa pohyboval v § 116 ods. 3 (závažné disciplinárne previnenie nezlučiteľné s funkciou sudcu). Čo je však minimálne rovnako dôležité, ak integritu vymedzíme ako *schopnosť* v každom prípade *sa rozhodovať* a voliť, čo je správnejšie, teda rozlišovať medzi správnym a nesprávnym, do úzadia nám ustúpi *konanie podľa tohto rozlišovania, teda dispozícia konať* podľa hodnôt sudcovskej funkcie, ktorá je podstatou integrity. Iste, ak niekto stratí schopnosť rozlišovať medzi správnym a nesprávnymi konaním, nemôže mať ani dispozíciu konať správne, keďže nemá kompas. Avšak aj ten, kto je schopný rozumieť hodnotám a zásadám, podľa ktorých by sa mal správať, nemusí mať dispozíciu ako trvalú tendenciu ich rešpektovať v konaní. Schopnosť rozlišovať medzi správnym a nesprávnym, ani schopnosť medzi nimi voliť, ešte nepopíše behaviorálne jadro cnosti integrity ako dispozície, nie ako schopnosti. Preto súd vo vymedzení integrity zvolil málo prísne kritérium schopnosti tam, kde mal hľadať dispozíciu. Protiargumentom tu nie je ani to, že sudca v rozhodovacej činnosti rešpektoval právne predpisy, keďže dané bez ďalšieho neznamená, že mal dispozíciu konať podľa sudcovskej roly vo variabilite hodnôt a zásad s ňou spojených. Iste, mohol to byť rozumný parameter medzi rozlišovaním, či došlo k porušeniu povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti alebo či došlo k strate spôsobilosti. Súd však reálne nezvažoval a nevysvetľoval, prečo porušenie kódexovej povinnosti integrity neústi aj do porušenia zákonnej povinnosti integrity, pretože preskočil jeden krok a tej zákonnej dal fatálny rozmer neschopnosti sa vôbec zorientovať v tom, čo je sudcovskou rolou, teda čo je správne a nesprávne z pohľadu sudcovského konania. Do tohto záveru skĺzol aj preto, že o integrite nepremýšľal ako o dispozícii a nevymedzil si rozdiel medzi je binárnym uchopením (ako konceptu) a škálovým uchopením (cez sledovanie miery, v akej vlastnosti osoby, jej motívy a konanie napĺňa sudcovskú rolu).

Užitočné však je, že súd nekreslil tvrdú odlišovaciu líniu medzi pojmom integrity v zákone a v Zásadách, bol deferenčný k zmysluplnej sudcovskej komunitnej interpretácii štandardu morálnej integrity (súdництва a sudcu) a nechal tak otvorenú možnosť na autonómne napĺňanie obsahu tohto pojmu zvnútra cez externý zákonný štandard a interné kódexové normovanie. Pri ich určovaní môžu byť nápomocné aj informácie z druhej a tretej časti tohto článku o vymedzovaní integrity, ktoré našu pozornosť upriamujú na charakteristiky a zručnosti ako nepokrytekosť, čestnosť, láskavosť, sebareflexia a akceptovanie jej výsledkov, (seba)poznávanie a praktizovanie obrany pred sebakorupciou –

určenie hraníc, všímavosť k prenášaniam chýb na druhých a skepticizmus aj voči sebe, ktorý nás drží v produktívnej ostražitosti proti rôznym formám racionalizácií.

Literatúra

- ANNAS, J. Inteligentní ctnost (výbor). In BERAN, O., CIBÍK, M., PACOVSKÁ, K. *Základní etické teorie*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2022, 247 s.
- BLOMQUIST, R. F. Ten Vital Virtues for American Public Lawyers. In *Indiana Law Review*. Vol. 39 (2006), s. 493 – 520
- DARE, T. Philosophical Legal Ethics and Personal Integrity. In *The University of Toronto Law Journal*. Vol. 60, No. 4 (Jeseň 2010), s. 1021 – 1030
- LUBAN, D. Integrity: Its Causes and Cures. In *The Fordham Law Review*. Vol. 72 (2003), s. 279 – 310
- MARKOVITS, D. *A Modern Legal Ethics*. Princeton, Oxford : Princeton University Press, 2008, 361 s.
- SWISHER, K. (ed.) *Judicial Ethics*. New York : Routledge, 2016, 552 s.
- WOOLEY, A. If Philosophical Legal Ethics is the Answer, What is the Question? In *The University of Toronto Law Journal*. Vol. 60, No. 4 (Jeseň 2010), s. 983 – 1001